

2. Karkonoski spacer krajoznawczo-historyczny – kościół Łaski

W środę 25 maja 2022 roku odbył się 2. Karkonoski spacer krajoznawczo-historyczny zorganizowany przez Muzeum Karkonoskie i Regionalną Pracownię Krajoznawczą Karkonoszy działającą w Oddziale PTTK „Sudety Zachodnie” w Jeleniej Górze.

Foto: Krzysztof Tęcza

Tym razem uczestnicy spaceru spotkali się w Muzeum Karkonoskim gdzie zostali przywitani przez dyrektora, Panią Julitę Izabelę Zaprucką. Jednym z najcenniejszych obiektów w zbiorach muzeum jest drewniany model ewangelickiego kościoła Łaski w Jeleniej Górze, wykonany przez jego architekta, Martina Frantza w 1709 roku. Ponieważ właśnie została wydana, nakładem Karkonoskiej Państwowej Szkoły Wyższej, książka Fedora Sommera „Między murami i wieżami”, w której autor – mieszkaniec Jeleniej Góry opisuje budowę kościoła jako jej naoczny świadek, można było oglądając model zobaczyć jak świątynia miała wyglądać, by później przekonać się na własne oczy jak wygląda po jej wybudowaniu.

Historię budowy kościoła przybliżył gość specjalny spotkania, dr Józef Zaprucki, który przetłumaczył wspomniane dzieło na język polski. Przypomnił on, że kres swobodnego wyznawania kultu przez śląskich protestantów położyła wojna trzydziestoletnia, zakończona w roku 1648 pokojem westfalskim. W wyniku jego ustaleń protestanci otrzymali zezwolenie na budowę trzech zborów ewangelickich w Jaworze, Świdnicy i Głogowie. Były to tzw. Kościoły Pokoju. Jak łatwo się domyśleć było to stanowczo za mało w stosunku do oczekiwań. Dlatego społeczeństwo z radością przyjęło wstawiennictwo króla Szwecji Karola XII u cesarza Józefa I, co doprowadziło, w ramach podpisanej w 1707 roku konwencji w Altranstädt, do przyznania większych swobód religijnych śląskim protestantom, m. in. budowy Kościołów Łaski w Cieszynie, Jeleniej Górze, Kamiennej Górze, Kożuchowie, Miliczu i Żaganiu. Budowa nowych świątyń obwarowana była wieloma obostrzeniami.

Przede wszystkim musiały być one wybudowane poza murami miejskimi. Koszty budowy miały być pokryte z funduszy własnych, należało także odpowiednio wynagrodzić łaskę cesarską. Kosztowało to Jelenią Górę 3 tysiące dukatów oraz 100 tysięcy guldenów bezzwrotnej pożyczki. Były to bająnskie kwoty.

O powstaniu kościoła opowiada dr Józef Zaprucki. Foto: Krzysztof Tęcza

Przedstawiciele jeleniogórskiej gminy protestanckiej zlecając projekt budowy kościoła mogli zapoznać się z drewnianym modelem świątyni wykonanym przez projektanta. Model ten przez dwa stulecia przechowywany był na drugiej emporze kościoła. W 1902 roku został przekazany do Muzeum Związku Karkonoskiego (Towarzystwa Karkonoskiego).

Po niezwykle ciekawym przedstawieniu uwarunkowań mających wpływ na budowę Kościoła Łaski w Jeleniej Górze uczestnicy spotkania udali się na spacer w stronę świątyni. Po drodze dowiedzieli się wielu faktów dotyczących mijanych obiektów. Dzięki dyskusji mogli przypomnieć sobie jak jeszcze nie tak dawno temu wyglądało otoczenie teatru jeleniogórskiego oraz jak zmieniła się Aleja Wojska Polskiego po ostatniej przebudowie.

Uczestnicy spaceru. Foto: Krzysztof Tęcza

Jeśli chodzi o sam kościół — Frantz zaprojektował go jako budowlę murowaną na planie greckiego krzyża z dłuższą o jedno przęsło nawą główną. Całość wieńczy kopuła wychodząca z tarasu, w narożnikach którego umieszczono wieżyczki z hełmami. Pierwowzorem projektu był sztokholmski kościół św. Katarzyny. Jeleniogórska świątynia, ze względu na obsługiwany teren była obliczona na pomieszczenie do 10 tysięcy wiernych. Jej budowa trwała od 1709 do 1718 roku. Wystrój jaki dzisiaj widzimy zawdzięczamy hojności jeleniogórskich kupców. Najpierw Melchior Berthold pochodzący z Jeleniej Góry ufundował piękną, wykonaną przez Franza Becherta ambonę. Następnie Johann Gottfried ufundował chrzcielnicę. Kolejnym, a zarazem największym sponsorem świątyni był kupiec Christian Gottfried Mentzel, który sfinansował budowę umieszczonych nad ołtarzem potężnych organów oraz ołtarza głównego. Przez kolejne lata trwały prace dekoracyjne podczas których powstało wiele malowideł, freski na sklepieniach naw oraz prezbiterium.

Od roku 1945, po przejściu świątyni przez polską parafię katolicką prowadzone przez wiele lat prace konserwatorskie przywróciły jej blask. Dzisiaj kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego jest chlubą Jeleniej Góry.

Foto: Krzysztof Tęcza

Kończąc relację z 2. spaceru pragnę podziękować Muzeum Karkonoskiemu, jego dyrektor Pani Julicie Izabeli Zapruckiej, dr Józefowi Zapruckiemu oraz parafii pw. Podwyższenia Krzyża Świętego za bezinteresowną i darmową pomoc w realizacji projektu.

Krzysztof Tęcza